

A SZENT KORONA

valódi jelentőségét talán meg sem értheti, aki nem magyar; nem sok fogalma lehet róla, miért követelte vissza a magyar népi állam oly állhatatos sürgetéssel azokat a kegyetes ékszereket, amelyek valaha a királykoronázás kellékei voltak, holott a királyság immár nemzedékek óta a múlté, és az intézmény — főként újabb kori — történetének egyértelműen kedvezőtlen emlékei természetszerűleg átháruhlhattak volna az intézmény hagyományos jelvényeire is.

Mégsem így történt: magát a Koronát még legméltatlanabb viselői sem teheték méltatlanná a nemzet tiszteletére és szeretetére; a hozzá való kapcsolat valamilyen tudata vagy érzése még annak a nagy többségnek a lelkében is élt, amelyet pedig a Szent Korona „tanának” megfogalmazói rövidlátóan kirekesztettek „testéből”. Mindez ma már többé-kevésbé köztudomású: a hazakerülés alkalmából újságcikkek és televíziós adások oly bőségesen és hitelesen foglalkoztak a kérdéssel, hogy az elmondottak ismétlésének aligha lenne értelme. Tudjuk, milyen viszontagságos volt a századok folyamán a Korona sorsa: hogy hányszor veszett el, hányszor került csellel vagy erőszakkal idegen vagy illetéktelen kézre, hányszor ásták földbe és találták meg újra, s legutóbb, a második világháború végén hogyan hurcolták ki az országból. Azt is tudjuk, hogy nem „Szent István koronája”, mint olykor patetikusan mondani szokták; hogy alsó része, a bizánci eredetű aroncskorona I. Géza korából való, az elég durván hozzáfarrasztott felső rész későbbi, s ezek a pántok először talán Szent István koponya-ereklyéjén díszlettek (mint Györffy György „István király és műve” című, most megjelent nagyszerű könyvében olvashatjuk); a tudomány régtől tudja, hogy az úgynevezett Szilveszter-bulla nem hiteles, hogy a koronaküldés egész, máig élő legendáját egy századdal az események után Hartvik győri püspök koholta; egyszóval az idegen, aki értetlenül nézi a magyarok „Szent Korona kultuszát”, főntartásaihoz érvül hozzáteheti mindazt, ami a Korona körül máig tisztázatlan, vagy amiről már tisztázták, hogy csupán kegyes hiedelem, netán a mindenkori uralkodói érdekeknek megfelelően manipulálható hagyomány. A dolog azonban nem ilyen egyszerű.

Először is: minden történelmileg számon tartott koholmányban van valami igazság. Szent István valóban Szilveszter pápától kért és kapott koronát, ha ez a korona idők folyamán el is veszett; és ha Szent István valódi koronája (nyilván olyan nyitott aroncskorona, amelyet akkoriban viseltek az uralkodók) ténylegesen nem is azonos a ránk maradt Géza-félével, valamilyen módon mégis azonosak: egy olyan folytonosság szerint, amely a magyar koronát már akkor az államalapító szent királyig viszi vissza, s amelyben a korona mint élő jelkép egyre többet vesz magába a királyság intézményén túl magából az államból (amibe akkor még, a középkorban, akár hallgatólagosan, akár kimondottan is, beleértődik az, amit „a népfeltség elmélete” címszó alatt tartunk nyilván).

Másodszor: minden történész (és minden szociológus) tudja, hogy a mítoszoknak, legendáknak, hiedelmeknek, szimbólumoknak, amíg élnek, azaz amíg hisznek bennük s amíg funkciójuk van, a „tényleges” tényeknél semmivel sem kisebb a valóságértékük. Így lett a Korona is már igen korán jóval több és jelentősebb egyszerű tárgyi (sőt használati: koronázási) művoltánál. Hogyan és mint, erre számtalan történelmi illusztrációt hozhat-

nánk. A sok közül az egyik Bocskaiék követelménye (és jellemző, hogy éppen az övék) a magyar koronának magyar földön való őrzését illetőleg; a másik II. József esete, akinek a magyarok szemében épp az volt a legfőbb bűne, hogy „kalapos király”, hogy nem vette föl fejére a Szent Koronát s ezzel — mindkét részről elismerve a jelkép élő voltát — nem vállalta a koronával járó, mintegy belőle kisugárzó kötelezettségeket. S hozzunk még egy harmadik, majdnem abszurd példát is (de mind közt talán ez a legszemléletesebb): azt a két háború közti „királytalan királyságot”, amelyben egy képtelen történelmi félmegoldást a Szent Korona tekintélyével vélték igazolni is, palástolni is.

A második világháború végeztével Magyarországon végérvényesen megszűnt mind a királyság, mind annak a Horthy-kormányzáság „jogosítására” kitalált fantomja. Az azonban, hogy Magyarország köztársaság, és uralmi formája a népi uralom, nem jelenti azt, hogy közömbös lenne a Szent Korona iránt, vagy hogy a Szent Korona egyáltalán meg sem illethet. Amennyiben a Korona a magyar államiság immár évezredek múltú jelképe, és nyilvánvalóan az, akkor tényleges joga is csak annak a Magyarországnak lehet rá, amely ezt az államiságot megtestesíti és továbbviszi. Joga van rá, mint jelképre, mint ereklyére, ha tetszik úgy is, mint „ékszerre”, mint „kincsre”; de elsődlegesen úgy van rá joga, mint valami tárgyfölöttien becses, már-már személyes értékre, mely a magyar államiságot, szabadságot és függetlenséget képviselte akkor is, ha a magyar államiság elnyomására, a szabadság csorbitására és a függetlenség sérelmére használta, akinek éppen a fejére vagy birtokába került. Mert az elnyomó hatalom fején ez a korona nemcsak aranyának terhével ült, hanem egy élő lelkifurdalás vagy legalább szemrehányás súlyával is; a nemzet szemében pedig akkor is jogainak biztosítékaként élt, ha éppen jogait tiporták. Ezért és ennyiben több pusztán muzeális értéknél a népi és köztársasági állam mai megtestesítőinek és hordozóinak számára is: azok számára, akiket egykor a Dózsán aratot végzetes győzelmétől elvakult nemesség hozzá való jogai-ból kitagadott.

Ahol az ország, ott legyen, mert oda való a Szent Korona: ősi elv, melyet Bocskai hajdúi is jól tudtak már. Magyarország pedig csak egy van; és ez a Magyarország itt van. Amikor a Korona most jogos helyét újra elfoglalta, mintegy utolsó „tetteként” élő cáfolatául szolgál minden olyan, lappangó vagy olykor hangoskodó hiedelemnek, tévhitnek és ábrándnak, hogy lenne „a nagyvilágon ekívül” valahol egy másik, netán egy „valódiabb” Magyarország, ahol az igazabb hagyományokat őrzik, holmi „magyar jövődő” számára. Nem: Magyarország itt van, ez az egyetlen Magyarország van a világon, és a „magyar jövődő” itt épül, másutt nem is épülhet; mert ha másutt épülne, nem lenne magyar. Ha a Szent Korona még lehet a mai, szocialista Magyarországon valóban élő és sugárzó jelképe a múlton kívül is valaminek, s ha még mai „ereklye” voltában is képes arra, hogy gazdag tartalmában új, aktuális elemmel gazdagodjék: ennek lehet az élő, tehát hatékony jelképe, s ezzel az új jelentéssel gyarapodhat. Immár itt és most tanúsíthatja, hogy Magyarország ez a haza, ez az ország, itt és most; nem másként, hanem úgy, amint van, és amivé magát alakítja. Azoknak a magyaroknak is, akiket sorsuk más földre sodort, s akiket, ha nyílt lélekkel és tiszta szívvel jönnek, mindig vár asztalunkon egy itat hazai víz s egy karaj hazai kenyér.